

УДК 346.5

DOI <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2022-44-2-85-94>

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА РИНКОМ НАФТОПРОДУКТІВ: ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Солодченко С.В.

STATE CONTROL OF THE PETROLEUM PRODUCTS MARKET: ECONOMIC AND LEGAL ASPECT

Solodchenko S.V.

В статті розглядаються правові засади державного контролю на окремому ключовому для економічної безпеки держави ринку – ринку нафтопродуктів України. Визначено місце відносин державного контролю серед господарських відносин, а саме – серед організаційно-господарських відносин, принципи державного контролю, які є загальні для всіх галузей та сфер національної економіки. Висвітлено особливості здійснення державного контролю та його окремого елементу – державного нагляду за ринком нафтопродуктів у воєнний час. Надано оцінку процесу дерегуляції господарської діяльності, який безпосередньо вплинув і на ринок нафтопродуктів в Україні та правове забезпечення його функціонування, збору статистичних даних на ринку, як підстави для прийняття управлінських рішень та рішень щодо здійснення додаткових регуляторних заходів з метою стабілізації ситуації відносно забезпечення економіки й оборони України нафтопродуктами (паливом). Підтримано пропозиції окремих державних органів щодо посилення впливу держави на ринок, в тому числі можливості здійснювати заходи, направлені на запобігання дефіциту. Зроблено висновок про те, що державний контроль (та нагляд як складовий елемент) входить до сукупності організаційних господарських правовідносин, а саме: до їх окремого виду – організаційно-функціональних правовідносин.

Ключові слова: державний контроль, господарське право, організаційно-господарські відносини, ринок нафтопродуктів.

Постановка проблеми. Суттєві коливання цін, перманентні випадки дефіциту на окремі марки нафтопродуктів поза сезонними факторами (попит збоку агросектору тощо) завжди були тими факторами, що безпосередньо впливали на економічне зростання, бізнес-клімат та настрої як у підприємницькому секторі, так і в споживчому (побутовому). Повномасштабне російське вторгнення в Україну 24.02.2022 загострило старі проблеми та поставило ряд нових завдань перед державою в контексті безперебійного забез-

печення оборони та національної економіки в цілому всім спектром найбільш споживаних нафтопродуктів (бензини, дизельне паливо та ін.). Однак організаційна роль держави в особі її уповноважених органів, що забезпечують встановлення та реалізацію господарських зав'язків щодо поставки (і закупівель) нафти, газу та нафтопродуктів, яка відіграє у воєнний час суттєву роль, не виключає й ринкових механізмів встановлення відповідних зав'язків. Ситуація на ринку нафтопродуктів на сьогодні виходить з того, що в Ук-

раїні недостатні (або взагалі відсутні) потужності для забезпечення оборони й різних секторів економіки нафтопродуктами. Тож саме контрольна функція держави в таких умовах виразно проявляється у наскрізному вигляді. Поняття контрольної функції держави можна вивести з поняття державного контролю, що за визначенням О.Ф. Андрійко полягає у спостереженні та перевірці суспільної системи й усіх її елементів відповідно до визначених напрямків, а також у попередженні та виправленні можливих помилок і неправомірних дій, що перешкоджають такому розвитку [1, с. 349]. Не дивлячись на те, що дане визначення було сформульовано представником науки адміністративного права, воно може застосовуватися й іншими галузями, адже має правотеоретичне значення.

За обґрунтованим твердженням О.П. Віхрова, норми Господарського кодексу України містять легальні критерії відмежування господарських (організаційно-господарських) відносин від адміністративних. Господарськими (організаційно-господарськими) відносинами є ті, що складаються між господарськими органами (суб'єктами організаційно-господарських повноважень) та суб'єктами господарювання при реалізації вказаними органами їхньої загальної або спеціальної господарської компетенції (повноважень) щодо названих суб'єктів у процесі управління господарською діяльністю [2, с. 61]. Правовідносини контролю у сфері господарювання – це різновид організаційно-господарських правовідносин, що складаються між суб'єктом, наділеним господарською компетенцією, й суб'єктом господарювання при встановленні відповідності напрямів і результатів діяльності суб'єкта господарювання та його структурних підрозділів встановленим правилам, нормам і нормативам у сфері господарювання, а також законним вказівкам уповноваже-

них осіб, наділених законодавчими або локальними актами організаційно-господарськими повноваженнями [3, с. 12]. Отже, контроль входить в сферу організаційно-господарських відносин – відносин, що складаються між суб'єктами господарювання та суб'єктами організаційно-господарських повноважень у процесі управління господарською діяльністю (ч. 6 ст. 3 Господарського кодексу України від 16.01.2003 [4]). Контроль, виходячи з вищенаведеної функції держави, є складовою саме організаційно-функціональних відносин, які виникають при здійсненні повноважень органів державної виконавчої влади (в т.ч. і колегіальних), а також органів місцевого самоврядування щодо встановлення умов та правил здійснення господарської діяльності суб'єктами господарювання та іншими учасниками господарських відносин [5, с. 40]. Організаційно-функціональні відносини тісно пов'язані та органічно співвідносяться (взаємодіють) з відносинами адміністративними, є «точкою дотику» між господарськими та адміністративними правовідносинами та найбільш виразно проявляються в окремих сферах та галузях економіки при реалізації державою в особі уповноважених органів господарської компетенції – впливу на економіку встановленими Законом регулюючими засобами: державне замовлення (а в контексті воєнного стану варто окремо виділити й державне оборонне замовлення – *авт.*); ліцензування, патентування і квотування; технічне регулювання; застосування нормативів та лімітів; регулювання цін і тарифів; надання інвестиційних, податкових та інших пільг; надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій (ст. 12 Господарського кодексу України), та іншими засобами, передбаченими чинним законодавством України та не вміщеними в текст Господарського кодексу. Відповідно, при здійсненні державного впливу на економіку переліченими засобами

відбувається реалізація контролюючої функції держави в окремих сферах та галузях, в т.ч. на ринку нафтопродуктів.

Дослідження та публікації. Питання організації та функціонування ринку нафтопродуктів в Україні, державного контролю в цій сфері вивчалися такими вченими, як Г.В. Морозов [6, 7], В.М. Магас та К.С. Кантур [8], Т.М. Череднікова [9] та ін. Однак в умовах воєнного стану та активізації реалізації інтеграційних устремлень України, модернізації засобів державного впливу на економіку з урахуванням норм і правил Європейського Союзу, необхідністю безперервного забезпечення сфери оборони держави та підтримання відновлення економіки країни тема державного контролю за ринком нафтопродуктів набуває особливої актуальності.

Метою дослідження є виявлення проблемних питань та особливостей здійснення державного контролю за ринком нафтопродуктів в Україні з огляду на теоретично-практичні положення господарського права.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Передусім звернемося до засадничих норм-принципів державного контролю, які обов'язкові для всіх сфер господарювання. Базовою нормою для сфери господарювання щодо контролю є ст. 19 Господарського кодексу України, яка закріплює положення, в т.ч. право суб'єктів господарювання без обмежень самостійно здійснювати господарську діяльність, що не суперечить законодавству, необхідність державної реєстрації (встановлення правил господарювання, див. вище – *авт.*) та інші. Частина 3 ст. 19 Кодексу встановлює сфери здійснення державного контролю: 1) збереження та витрачання коштів і матеріальних цінностей суб'єктами господарських відносин – за станом і достовірністю бухгалтерського обліку та звітності; 2) фінансові, кредитні відносини, валютне регулювання та податкові відносини – за доде-

ржанням суб'єктами господарювання кредитних зобов'язань перед державою і розрахункової дисципліни, додержанням вимог валютного законодавства, податкової дисципліни; 3) ціни і ціноутворення – з питань додержання суб'єктами господарювання державних цін на продукцію і послуги; 4) монополізму та конкуренції – з питань додержання антимонополюльно-конкурентного законодавства; 5) земельних відносин – за використанням і охороною земель; водних відносин і лісового господарства – за використанням та охороною вод і лісів, відтворенням водних ресурсів і лісів; 6) виробництва і праці – за безпекою виробництва і праці, додержанням законодавства про працю; за пожежною, екологічною, санітарно-гігієнічною безпекою; за дотриманням норм і правил, якими встановлено обов'язкові вимоги щодо умов здійснення господарської діяльності; 7) споживання – за якістю і безпечністю продукції та послуг; 8) зовнішньоекономічної діяльності – з питань технологічної, економічної, екологічної та соціальної безпеки.

Іншим засадничим принципом державного контролю в сфері господарювання (у будь-якій сфері) є те, що органи державної влади і посадові особи, уповноважені здійснювати державний контроль і державний нагляд за господарською діяльністю, їх статус та загальні умови і порядок здійснення контролю і нагляду визначаються законами (ч. 4 ст. 19 Господарського кодексу України). Наступним принципом є недопущення втручання та перешкоджання господарській діяльності суб'єктів господарювання з боку органів державної влади, їх посадових осіб при здійсненні ними державного контролю (ч. 5 ст. 19 Господарського кодексу України). З цього принципу випливає й наступний: органи державної влади і посадові особи зобов'язані здійснювати інспектування та перевірки діяльності суб'єктів господарювання неупереджено, об'єктивно і оперативно, дотриму-

ючись вимог законодавства, поважаючи права і законні інтереси суб'єктів господарювання (ч. 6 ст. 19 Господарського кодексу України).

На цих принципах базується державний контроль у будь-якій сфері господарювання, у будь-якій галузі економіки, в т.ч. в особливо важливих, таких, наприклад, які пов'язані із забезпечення національної економіки важливими (стратегічними) ресурсами в особливий період – воєнний час. Нафтопродукт – продукт, отриманий під час перероблення нафти, газового конденсату або їх суміші, за винятком продуктів нафтохімії (п. 3 Інструкції з контролювання якості нафти і нафтопродуктів на підприємствах і організаціях України, затвердженої наказом Мінпаливенерго України, Держспоживстандарту України від 04.06.2007 № 271/121) [10].

Однак відмова від державного контролю за ринком нафтопродуктів (передусім пального) призвело до того, що сам ринок почав стрімко монополізовуватися та на ньому з'явився товарний дефіцит, що, у свою чергу, неодмінно спричинило стрімке підвищення цін. Так, вже наприкінці листопада 2022 р. Антимонопольним комітетом України було оприлюднено інформацію, що ним проведено два дослідження. Перше - пов'язане із виявленням причин та чинників, що вплинули на обмеження пропозиції на ринку роздрібною реалізації світлич нафтопродуктів (мова йде про високооктанові бензини та дизельне пальне). Друге - зі встановленням цін на пальне протягом 2022 р. У зв'язку з зазначеним, предмет вказаних досліджень є комплексним та стосується як дій суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність на всіх ланках обороту пального, так і умов функціонування ринків. Зокрема, залежність динаміки зміни роздрібних цін на пальне та обсягів реалізації від попиту на ринку, реальної наявності товару, а також, що не менш важливо - від заходів державно-

го регулювання та контролю, які діяли або скасовувались протягом досліджуваного періоду.

Виявилося, що в період дії воєнного стану неможливо оцінити обсяги ринків пального, а також реальний попит та пропозицію на пальне в країні. З цієї метою Антимонопольний комітет України (далі - АМКУ) звертався до органів державної влади, виробників, імпортерів, суб'єктів господарювання, які здійснюють роздрібну реалізацію пального. Наприклад, інформація від Державної служби статистики України (далі - ДССУ), як правило, використовується для визначення обсягів ринків, динаміки продажу світлич нафтопродуктів (пального) через автозаправні станції (далі - АЗС), кількості АЗС, запасів світлич нафтопродуктів (пального) на АЗС. Інформація з системи електронного адміністрування реалізації пального та спирту етилового (далі - СЕА РПСЕ) дозволяла отримати дані щодо всіх без виключення операцій з паливом щодо обсягу виробленого, ввезеного, реалізованого оптом та в роздріб пального, а також залишків пального на кожному акцизному складі, в тому числі пересувному. Разом з тим під час дослідження АМКУ зіткнувся зі значними труднощами в отриманні вказаної інформації, а отримані дані є неповними. Вказане ускладнює формування остаточних висновків у дослідженнях. Зокрема, чи перевищував попит пропозицію на ринку у період квітня-травня 2022 р. Треба також мати на увазі майже подвійне збільшення попиту внаслідок ударів російських окупантів по об'єктах енергосистеми України восени 2022 р.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України» від 23.09.2020 № 884 [11] було скасоване розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.09.1999 № 926-р, яке, по суті, займало

центральне місце серед інших нормативно-правових актів щодо контролю за ринком нафтопродуктів (в т.ч. його моніторингу). Після скасування вказаного акта на жодний державний орган не покладено повноваження зі складання фактичних та прогнозних балансів попиту та пропозиції світлич нафтопродуктів (пального). Єдиним джерелом отримання даних державою була інформація, що добровільно надсилалася у робочому порядку учасниками ринків нафтопродуктів, без будь-якого документального підтвердження її достовірності. У подальшому в рамках дерегуляції господарської діяльності (зменшення звітного навантаження на респондентів й уникнення дублювання інформаційних потоків) з січня 2022 р. ДССУ скасовано форму звітності для суб'єктів господарювання, яка містила інформацію про продаж світлич нафтопродуктів і газу та проведення державних статистичних спостережень «Продаж світлич нафтопродуктів і газу» згідно з планом на 2022 р. Джерелом інформації для статистичної служби з того часу фактично стала Державна податкова служба (СЕА РПСЕ). СЕА РПСЕ навряд чи можна вважати об'єктивним джерелом інформації, оскільки провідні суб'єкти господарювання на відповідних ринках скористалися можливістю обмежити доступ до інформації про обсяг обігу пального та залишки пального в місцях його зберігання на підставі положень Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану» від 03.03.2022 № 2118-IX [12], якими встановлено, що у разі відсутності у платника податків можливості своєчасно виконати свій податковий обов'язок щодо дотримання термінів сплати податків та зборів, подання звітності, реєстрації у відповідних реєстрах податкових або акцизних накладних, розрахунків коригування, подання

електронних документів, що містять дані про фактичні залишки пального та обсяг обігу пального, платники податків звільняються від передбаченої Податковим кодексом України відповідальності з обов'язковим виконанням таких обов'язків протягом шести місяців після припинення або скасування воєнного стану в Україні.

У підсумку проаналізованих законодавчих новел склалася ситуація, коли жоден державний орган та держава в цілому не володіє повною та достовірною інформацією про обіг нафтопродуктів в Україні; держава не може прогнозувати та планувати дії на ринку нафтопродуктів у зв'язку із відсутністю вказаної інформації та є залежною від учасників ринків пального; суб'єкти господарювання - учасники ринку нафтопродуктів, розуміючи безконтрольність ринку, можуть вчиняти дії, законність яких важко (або неможливо) перевірити.

Тут можна додатково звернути увагу на положення ч. 8 ст. 19 Господарського кодексу України про те, що усі суб'єкти господарювання, відокремлені підрозділи юридичних осіб, виділені на окремий баланс, зобов'язані вести первинний (оперативний) облік результатів своєї роботи, складати та подавати відповідно до вимог закону статистичну інформацію та інші дані, визначені законом, а також вести (крім громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які провадять господарську діяльність і зареєстровані відповідно до закону як підприємці) бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність згідно із законодавством. Забороняється вимагати від суб'єктів господарювання, відокремлених підрозділів юридичних осіб, виділених на окремий баланс, подання статистичної інформації та інших даних, не передбачених законом або з порушенням порядку, встановленого законом. Отже, дії суб'єктів господарювання на ринку нафтопродуктів щодо ухилення від надання статистичної

інформації можна вважати законними, адже іншими нормативно-правовими актами (зокрема, Податковим кодексом України) такі дії визнаються правомірними у воєнний час.

Загалом воєнний час вимагає пошуку нових рішень щодо зменшення дефіциту нафтопродуктів. Так, Кабінетом Міністрів України 27.05.2022 було прийнято постанову «Деякі питання здійснення публічних закупівель нафтопродуктів в умовах воєнного стану з метою зменшення їх дефіциту на внутрішньому ринку» № 638 [13], якою АТ «Укрзалізниця» уповноважено здійснювати функції замовника із здійснення закупівель нафтопродуктів та супутніх послуг, пов'язаних із закупівлею нафтопродуктів за зовнішньоекономічними та іншими договорами (контрактами) з подальшою реалізацією на внутрішньому ринку. Однак у підсумку, станом на кінець 2022 р. в частині державного регулювання цін на нафтопродукти (і, відповідно, контролю за додержанням граничних показників таких цін: принцип, закладений у ст. 19 Господарського кодексу України - див. вище) чинною залишалася лише постанова Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо стабілізації цін на товари, що мають істотну соціальну значущість, товари протиепідемічного призначення» від 22.04.2020 № 341 [14], в якій міститься положення про декларування зміни роздрібних цін на нафтопродукти у разі їх підвищення на 5 і більше %. З метою оцінки роздрібних цін на нафтопродукти (в даному випадку на пальне), контролюючі органи (наприклад, АМКУ), опрацьовує дані, які містяться в Реєстрі роздрібних цін, який ведеться в електронному вигляді Державною службою України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (далі – Держпродспоживслужба), щодо бензинів марки А-92, А-95, дизельного пального. Така аналітична робота показала, що за період з 01.01.2022 по 01.08.2022 та виявлено, що найбільші опера-

тори роздрібного ринку пального у період з 01.01.2022 по 01.08.2022 не здійснювали декларування зміни роздрібних цін на товари. Держпродспоживслужбою у зв'язку з недотриманням вимог щодо декларування зміни роздрібних цін на пальне найбільшим операторам роздрібного ринку нафтопродуктів направлялися листи, щодо необхідності дотримання вимог чинного законодавства. Також здійснювалися позапланові перевірки, в результаті яких за завищення граничного рівня торгової надбавки або невиконання суб'єктами господарювання вимог щодо декларування зміни роздрібних цін на пальне на окремих суб'єктів господарювання накладено адміністративно-господарські санкції у вигляді штрафів в порядку, визначеному Главою 27 Господарського кодексу України. Однак виходячи з даних вказаного Реєстру станом на кінець 2022 р. суб'єкти господарювання, на яких було накладено штрафні санкції, не здійснювали декларування роздрібних цін на пальне в установленому порядку. Дійсно, такий механізм, як проведення фактичних перевірок уповноваженими органами (АМКУ та Держпродспоживслужба в даному випадку) та накладення штрафних санкцій на суб'єктів господарювання не є достатнім та ефективним важелем впливу на протиправну поведінку останніх, оскільки не позбавляє можливості вчинення порушення в подальшому. Відповідно, АМКУ було підготовлено та направлено Кабінету Міністрів України відповідні пропозиції щодо 1) визначення органу державної влади та покладення на нього повноважень щодо складання та ведення фактичних та прогнозних балансів попиту та пропозиції нафтопродуктів (пального) на відповідному ринку для недопущення виникнення дефіциту; 2) ініціювання внесення змін до Податкового кодексу України щодо відновлення подання електронних документів, що містять дані про фактичні залишки нафтопродуктів та обсяг обігу

нафтопродуктів, реєстрації у відповідних реєстрах податкових або акцизних накладних, розрахунків коригування; 3) надання доручення від імені Кабінету Міністрів України Міністерству економіки України, Міністерству фінансів України та Міністерству інфраструктури України щодо невідкладного виконання вимог п. 4 вищезазначеної постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення публічних закупівель нафтопродуктів в умовах воєнного стану з метою зменшення їх дефіциту на внутрішньому ринку» від 27.05.2022 № 638 [15].

Тим часом, Держпродспоживслужбою повідомлялося про те, що на виконання доручення Прем'єр-міністра України від 08.05.2022 № 11381/0/1-22, починаючи з травня 2022 р., фахівці Держпродспоживслужби здійснили 851 позаплановий захід державного нагляду (контролю) на ринку пального. Встановлені порушення у 641 випадку, що становить 75% від загальної кількості здійснених перевірок. Типовими порушеннями порядку формування, встановлення та застосування цін на пальне є: завищення граничного рівня торговельної надбавки, чим порушено вимоги пункту 41.4 постанови Кабінету Міністрів України від 09.12.2020 № 1236, та невиконання суб'єктами господарювання вимог постанови Кабінету Міністрів України від 22.04.2020 № 341 в частині декларування зміни роздрібних цін на пальне.

Податкові органи здійснюють контроль за дотриманням платниками податків вимог законодавства щодо встановлених державою фіксованих цін, граничних цін та граничних рівнів торговельної надбавки (націнки) шляхом проведення фактичних перевірок. У порівняння, за той же проміжок часу на підставі актів про результати фактичних перевірок, складених головними управліннями ДПС в областях, Держпродспоживслужбою винесено 115 рішень про застосування адміністративно-господарських санкцій за

порушення вимог щодо формування, встановлення та застосування державних регульованих цін на загальну суму 31,3 млн грн [16].

В рамках згаданого процесу дерегуляції господарської діяльності на ключових ринках Кабінетом Міністрів України було скасовано Порядок проведення перевірки екологічних показників нафтопродуктів, які реалізуються шляхом оптової та роздрібною торгівлі (див. постанову Кабінету Міністрів України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» від 10.03.2017 № 239 [17], Такий крок держави можна розцінювати як свідому відмову від реалізації компетенції в окремій сфері контролю, визначеного в ст. 19 Господарського кодексу України: в сфері екологічної безпеки. Однак і тут слід відмітити ініціативу Державної екологічної інспекції (із повідомлень у соцмережах) щодо відновлення камеральних (документарних) перевірок АЗС для вирішення проблеми неякісного пального на ринку та мінімізації присутності такої продукції в торгівлі. Із введенням воєнного стану спеціалісти Державної екологічної інспекції тимчасово не здійснюють державний контроль (нагляд) щодо відповідності технічним регламентам нафтопродуктів. Крім того, 06.10.2022 Верховною Радою України прийнято в цілому проєкт Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення адміністративної відповідальності за незаконну торгівлю паливом» (реєстр. № 2515). Однак незрозумілим поки що залишається механізм реалізації цього Закону за відсутності підстав для законних перевірок уповноваженими державними органами.

Висновки. 1. Державний контроль (та нагляд як складовий елемент) входить до сукупності організаційних господарських правовідносин, а саме: до їх окремого виду –

організаційно-функціональних правовідносин.

2. В процесі дерегуляції сфери господарювання, в т.ч. ринку нафтопродуктів в Україні було скасовано ряд ключових нормативно-правових актів. Зокрема, частково зберігся державний контроль цін і ціноутворення - з питань додержання суб'єктами господарювання державних цін на продукцію і послуги; монополізму та конкуренції - з питань додержання антимонопольно-конкурентного законодавства. Однак на підставі пп. 69.27 п. 69 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України тимчасово, на період до припинення або скасування воєнного стану в Україні, податковим органам надано право здійснювати державний контроль (нагляд) та спостереження у сфері ціноутворення відповідно до Закону України «Про ціни і ціноутворення» з урахуванням особливостей, встановлених цим пунктом, тобто функції контролю за ринком нафтопродуктів фактично перекладено на інший орган.

3. Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновки, що на даний час в Україні ситуація на ринку нафтопродуктів залишається складною і напруженою. Слід підтримати пропозиції окремих державних органів (наприклад, АМКУ) щодо наявності та посилення впливу держави на ринок, в тому числі можливості здійснювати заходи, направлені на запобігання дефіциту. Вважає, що ведення балансів, звітність ДССУ або внесення даних в СЕА РПСЕ не ущемляє вільну ринкову поведінку добросовісних суб'єктів господарювання, а лише дозволяє державі мати об'єктивну інформацію про стан ринку з метою запобігання можливим правопорушенням у цій сфері (за умов обмеженого доступу до ключових державних реєстрів та обмеження застосування інструментів збору необхідної інформації на ринку).

Література:

1. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. Ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). К. : Видавництво «Юридична думка», 2004-2005. – Т. 1: Заг. частина. 2004. 584 с.
2. Віхров О.П. Про розмежування господарських та адміністративних відносин. Економіка та право. 2008. № 1. С. 57-62.
3. Попелюк В.П. Правове регулювання відносин контролю у сфері господарювання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Нац. ун-т «Одеська юрид. академія». Одеса, 2011. 23 с.
4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. Ст. 462.
5. Ілларіонов О.Ю. Організаційно-господарські правовідносини в контексті виконання положень угоди про асоціацію з Європейським Союзом. *Юридичний бюлетень*. 2016. Вип. 2. (2). С. 34-43.
6. Морозов Г.В. Щодо загальних проблем законодавства в галузі роздрібної торгівлі нафтопродуктами. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 113-121.
7. Морозов Г.В. Система державного регулювання ринку роздрібної торгівлі нафтопродуктами в Україні. *Вісник ЛДУВС імені Е.О. Дідоренка (спеціальний випуск)*. 2013. № 1. С. 103-109.
8. Магас В.М., Кантур К.С. Конкурентна політика на ринку нафтопродуктів України: загальнодержавний контекст і регіональна специфіка. *Регіональна економіка*. 2018. № 1. С. 111-119.
9. Череднікова Т.М. Правове регулювання поставки нафти та нафтопродуктів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук.: 12.00.04. НАН України; Ін-т економіко-правових дослідж. Київ, 2017. 24 с.
10. Інструкція з контролювання якості нафти і нафтопродуктів на підприємствах і організаціях України, затверджена наказом Мінпаливенерго України, Держспоживстандарту України від 04.06.2007 № 271/121. *Офіційний вісник України*. 2007. № 50. Ст. 2063.
11. Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 23.09.2020 № 884. *Офіційний вісник України*. 2020. № 81. Ст. 2611.
12. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану: Закон України від 03.03.2022 № 2118-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 33. Ст. 1721.

13. Деякі питання здійснення публічних закупівель нафтопродуктів в умовах воєнного стану з метою зменшення їх дефіциту на внутрішньому ринку: постанова Кабінету Міністрів України від 27.05.2022 № 638. *Офіційний вісник України*. 2022. № 46. Ст. 2529.

14. Про заходи щодо стабілізації цін на товари, що мають істотну соціальну значущість, товари протиепідемічного призначення: постанова Кабінету Міністрів України від 22.04.2020 № 341. *Офіційний вісник України*. 2020. № 39. Ст. 1273.

15. АМКУ пропонує КМУ повернути державний контроль за обігом світлич нафтопродуктів (пального). *Офіційний вебпортал Антимонопольного комітету України*. 29.11.2022. URL: <https://amcu.gov.ua/news/amku-proponuye-kmu-povernuti-derzhavnij-kontrol-za-obigom-svitlih-naftoproduktiv-palnogo>

16. Державний нагляд за встановленням роздрібних цін на пальне – пріоритет Держпродспоживслужби. *Офіційний сайт Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів*. 26.10.2022. URL: <https://dpss.gov.ua/news/derzhavnyi-nahliad-za-vstanovlenniam-rozdribnykh-tsin-na-palne-priorytet-derzhprodspozhyvslyzhby>

17. Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 10.03.2017 № 239. *Офіційний вісник України*. 2017. № 33. Ст. 1028.

References:

1. Administratyvne pravo Ukrainy. Akademychnyi kurs: pidruchnyk: u 2 t. Red. kolehiia: V.B. Averianov (holova). K. : Vydavnytstvo «Iurydychna dumka», 2004-2005. – T. 1: Zah. chastyna. 2004. 584 s.

2. Vikhrov O.P. Pro rozmezhuvannia hospodarskykh ta administratyvnykh vidnosyn. *Ekonomika ta pravo*. 2008. № 1. S. 57-62.

3. Popeliuk V.P. Pravove rehuliuвання vidnosyn kontroliu u sferi hospodariuvannia: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.04. Nats. un-t «Odeska yuryd. akademiia». Odesa, 2011. 23 s.

4. Hospodarskyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 № 436-IV. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. 2003. № 11. St. 462.

5. Illarionov O.Iu. Orhanizatsiino-hospodarski pravovidnosyny v konteksti vykonannia polozhen ughody pro asotsiatsiiu z Yevropeiskym Soiuzom. *Yurydychni biuleten*. 2016. Vyp. 2. (2). S. 34-43.

6. Morozov H.V. Shchodo zahalnykh problem zakonodavstva v haluzi rozdrіbnoi torhivli nafto-

produktamy. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. 2013. № 2. S. 113-121.

7. Morozov H.V. Systema derzhavnoho rehuliuвання rynku rozdrіbnoi torhivli naftoproduktamy v Ukraini. *Visnyk LDUVS imeni E.O. Dihorenka (spetsialnyi vypusk)*. 2013. № 1. S. 103-109.

8. Mahas V.M., Kantur K.S. Konkurentna polityka na rynku naftoproduktiv Ukrainy: zahalnoderzhavnyi kontekst i rehionalna spetsyfika. *Rehionalna ekonomika*. 2018. № 1. S. 111-119.

9. Cherednikova T.M. Pravove rehuliuвання postavky nafty ta naftoproduktiv: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk.: 12.00.04. NAN Ukrainy; In-t ekonomiko-pravovykh doslidzh. Kyiv, 2017. 24 s.

10. Instruksiia z kontroliuvannia yakosti nafty i naftoproduktiv na pidpriemstvakh i orhanizatsiakh Ukrainy, zatverdzhena nakazom Minpalyvenerho Ukrainy, Derzhspozhyvstandartu Ukrainy vid 04.06.2007 № 271/121. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. 2007. № 50. St. 2063.

11. Pro vnesennia zmin ta vyznannia takymy, shcho vtratyly chynnist, deiakykh aktiv Kabinetu Ministriv Ukrainy: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23.09.2020 № 884. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. 2020. № 81. St. 2611.

12. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo osoblyvosti opodatkovannia ta podannia zvitnosti u period dii voiennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 03.03.2022 № 2118-IX. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. 2022. № 33. St. 1721.

13. Deiaki pytannia zdiisnennia publichnykh zakupivel naftoproduktiv v umovakh voiennoho stanu z metoiu zmenshennia yikh defitsytu na vnutrishnomu rynku: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27.05.2022 № 638. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. 2022. № 46. St. 2529.

14. Pro zakhody shchodo stabilizatsii tsin na tovary, shcho maiut istotnu sotsialnu znachushchist, tovary protyepidemichnoho pryznachennia: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 22.04.2020 № 341. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. 2020. № 39. St. 1273.

15. АМКУ пропонує КМУ повернути державний контроль за обігом світлич нафтопродуктів (пального). *Офіційний вебпортал Антимонопольного комітету України*. 29.11.2022. URL: <https://amcu.gov.ua/news/amku-proponuye-kmu-povernuti-derzhavnij-kontrol-za-obigom-svitlih-naftoproduktiv-palnogo>

16. Державний нагляд за встановленням роздрібних цін на пальне – пріоритет Держпродспоживслужби. *Офіційний сайт Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів*. 26.10.2022. URL: <https://dpss.gov.ua/news/derzhavnyi-nahliad-za->

vstanovlenniam-rozdribnykh-tsin-na-palne-priorytet-derzhprodspozhyvsluzhby

17. Pro vnesennia zmin ta vyznannia takymy, shcho vtratyly chynnist, deiakykh postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10.03.2017 № 239. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. 2017. № 33. St. 1028.

Solodchenko S.V. State control of the oil products market: economic and legal aspect. – Article.

The article examines the legal foundations of state control on a separate market that is key for the economic security of the state – the oil products market of Ukraine. The place of state control relations among economic relations is determined, namely, among organizational and economic relations, the principles of state control, which are common to all branches and spheres of the national economy. The specifics of state control and its separate element – state supervision of the oil products market during wartime are highlighted, an assessment of the process of deregulation of economic activity, which directly affected the oil products market in Ukraine,

and the legal support for its functioning, as well as the collection of statistical data on the market as a basis for adopting administrative decisions and decisions regarding the implementation of additional regulatory measures with the aim of stabilizing the situation regarding the provision of the economy and defense of Ukraine with oil products (fuel). The proposals of individual state bodies to strengthen the state's influence on the market, including the possibility of implementing measures aimed at preventing shortages, were supported. It was concluded that state control (and supervision as a constituent element) is included in the totality of organizational economic legal relations, namely: in their separate type – organizational and functional legal relations.

Key words: state control, economic law, organizational and economic relations, oil products market.

Авторська довідка:

Солодченко Сергій Вікторович, к.ю.н., адвокат, м. Київ. <https://orcid.org/0000-0002-9930-368X>

Стаття надійшла до редакції 14 грудня 2022 р.